

Pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena

Vuksanić, Inga

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:295614>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**



FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Inga Vuksanić

Pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Katedra za suvremeni hrvatski jezik
Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Inga Vuksanić

Pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

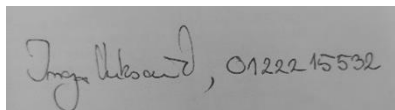
Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 9. rujna 2019.

A rectangular box containing a handwritten signature and the number 0122215532. The signature is written in cursive and appears to be 'Inga Klesand'.

Inga Klesand, 0122215532

IME I PREZIME STUDENTA, JMBAG

SADRŽAJ

1.	Uvod	1
2.	Zemljopisna imena s onomastičkoga gledišta	3
3.	Zemljopisna imena s normativnog stajališta	6
4.	Pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena	9
4.1.	Pisanje velikog i malog početnog slova u zemljopisnim imenima.....	9
4.1.1.	Svi članovi u imenu pišu se velikim početnim slovom.....	9
4.1.2.	Samo prva riječ u imenu piše se velikim početnim slovom.....	12
4.2.	Pisanje stranih zemljopisnih imena	14
5.	Istraživanje	19
6.	Zaključak	31
7.	Literatura	33
8.	Izvori i kratice	35

Sažetak

U radu ćemo istražiti pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena. Zemljopisno ime jest vlastito ime svakog zemljopisnog objekta na Zemljinoj površini. Onomastička grana koja proučava zemljopisna imena ili toponime jest toponomastika. U prvom dijelu rada teorijski ćemo predstaviti onomastičke probleme i pravopisna pravila, s osvrtom na pravopisna pravila o pisanju velikog i malog početnog slova i pravila o pisanju zemljopisnih imena iz stranih jezika. U drugom dijelu rada istražiti ćemo i analizirati pisanje određenih toponima unutar odabranog korpusa.

Ključne riječi: *zemljopisna imena, pravopisna pravila, toponimi, imena država*

1. Uvod

U radu ćemo istražiti pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena. Nakon uvoda definirat ćemo pojmove: *zemljopisna imena*, *onomastika* i *toponomastika*. Objasnit ćemo podjelu onomastike, predmet proučavanja toponomastike i opisati razliku između endonima i egzonima.

U *Poglavlju zemljopisna imena s normativnog stajališta* upozorit ćemo na nepostojanje zakonodavnog tijela u Republici Hrvatskoj koje bi standardiziralo zemljopisna imena. Također, predstaviti ćemo baze koje sadržavaju nepotpune popise stranih i hrvatskih zemljopisnih imena.

Slijedi poglavlje *Pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena* podijeljeno na dva pravopisna pitanja: *Pisanje velikog i malog početnog slova u zemljopisnim imenima* i *Pisanje stranih zemljopisnih imena*. Pravopisi u kojima će se analizirati propisana pravila su: *Hrvatski pravopis* autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Mogušića (1995), *Pravopis hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića (2001), *Hrvatski pravopis* Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića (2008) te *Hrvatski pravopis* skupine autora, urednika Željka Jozić, iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2011).

Nadalje, unutar poglavlja *Pisanje velikog i malog početnog slova* nabrojati ćemo pravila kada se u zemljopisnim imenima svi članovi pišu velikim početnim slovom i kada se samo prva riječ zemljopisnog imena zapisuje velikim početnim slovom. Izdvojiti ćemo i upozoriti na nepoštivanje nekih pravopisnih pravila na mrežnim stranicama dnevnih novina, na službenim portalima Republike Hrvatske i u stručnoj literaturi.

Nakon toga slijedi poglavlje *Pisanje stranih zemljopisnih imena* gdje ćemo unutar nabrojanih pravopisa analizirati pisanje zemljopisnih imena iz stranih jezika koji se koriste latinicom i zemljopisnih imena iz jezika koji se služe nelatiničnim pismom.

U istraživanju ćemo propitati pisanje toponima te promotriti imena država i pojedinih gradova. Imena država unutar navedenih pravopisa usporedit ćemo s imenima država u popisu *Službena skraćena i puna imena država na hrvatskom i engleskom jeziku (SIS)*, unutar *Upute o upotrebi slovnih kratica i brojevanih oznaka za zemlje i novčane jedinice u platnom prometu s inozemstvom (UOU)*, u popisu *Abecedni popis država i zemalja i njihovih oznaka sa stranice Narodne banke Hrvatske (HNB)*, u *Geografskom atlasu za gimnazije i strukovne škole (HŠK)*

i na *Hrvatskoj mrežnoj enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže* (HE). Slijedi opis pojedinog imena države iz navedenih korpusa i usporedba imena iz pravopisa s imenima unutar popisa, atlasa i mrežne enciklopedije. Drugi dio istraživanja usporedba je toponima u odabranim atlasima i pravopisima. Odabrani atlas u radu su: *Atlas Svijeta* urednika Denisa Šehića (2005), *Školski atlas* urednika Tomislava Jelića (2007), *Atlas svijeta za školu i dom* urednika Davora Uskokovića (2001), *Zemljopisni atlas za osnovnu školu* urednice Snježane Bakarić Palićke (2005) i *Geografski atlas za gimnazije i strukovne škole* urednice Snježane Haiman (2007).

Cilj je rada prikazati pravopisna pravila iz odabranih pravopisnih priručnika o pisanju zemljopisnih imena, usporediti primjere iz pravopisa s primjerima u službenim popisima, atlasima i mrežnoj enciklopediji, ispitati primjenjuju li se pojedina pravila u odabranom korpusu i upozoriti na neujednačenosti u imenovanju država i uporabi toponima.

2. Zemljopisna imena s onomastičkoga gledišta

Disciplina unutar jezikoslovlja koja se bavi pitanjima kompleksnijih slojeva što se dotiču popisivanja, tumačenja i istraživanja vlastitih imena zove se onomastika. Hrvatski naziv za onomastiku jest imenoslovlje (Vuković 2007.: 140). *Hrvatski enciklopedijski rječnik* pod pojmom *onomastika* podrazumijeva sljedeće: „grana lingvistike, izučava značenje i nastanak vlastitih imena; onomatologija, imenoslovlje (osobnih, obiteljskih, mjesnih) koja se pojavljuju na nekom etničkom, geografskom ili jezičnom području.“ (Matasović i dr. 2003.: 875). Istu natuknicu pod pojmom onomastika navodi i *Rječnik stranih riječi* (Anić, Goldstein 2007.: 418).

Petar Šimunović onomastiku opisuje kao znanost o imenima kao jezičnim, izvanjezičnim i nadasve kulturnim spomenicima koji su najranija jezična potvrda hrvatskoga jezika. Navodi kako su imena: „Odraž su gospodarske, kulturne i jezične povijesti naroda koji ih je stvorio i koji ih čuva kao važne spomenike vlastitoga identiteta.“ (Šimunović 2009.: 15). Imena koja onomastika proučava Šimunović dijeli na geonime, bionime i krematonime. Geonimi označavaju imena zemljopisnih objekata koja su zabilježena na zemljovidima i obitavaju u pamćenju naroda koji ih je stvorio i koristi iz nužde za orijentacijom u prostoru. Zajednički ih naziva toponimima. Bionimi su imena kojima imenujemo živa bića: ljude i životinje, ali i npr. mitološka i literarna bića. Zajednički ih naziva antroponimima. Krematonimi obuhvaćaju vlastita imena za objekte, pojave i odnose nastale ljudskom djelatnošću: npr. društvene i kulturne proizvode (Šimunović 2009.: 15).

Različite smjerove istraživanja onomastike objašnjava Vuković: „najčešće ju se granalo u dva smjera: jedan je bio posvećen imenima ljudi (antroponimija), a drugi imenima lokaliteta (toponimija). Ponegdje se još u okviru onomastike razmatraju i imena stanovnika kontinenata ili gradova, to jest naroda (etnonimija)“ (Vuković 2007.: 148). Nadalje, preciznije razlaže onomastiku u ukupno pet razreda na: antroponimiju (imena ljudi), toponimiju (imena lokaliteta), etnonimija (imena naroda i stanovnika), bionimiju (imena živih bića osim čovjeka), ergonimiju (imena tvorevina) (Vuković 2007.: 148).

Zemljopisno ime ili toponim jest vlastito ime svakog zemljopisnog objekta na Zemljinoj površini. Pod pojmom zemljopisni objekt razumijeva se „svaki dio Zemljine površine koji ima zemljopisni individualitet, čiji je sadržaj prostorno određen, prepoznatljiv i pojmovno objašnjen“ (Gostl 1985.: 79). Faričić navodi kako su zemljopisna imena ili toponimi „vlastita imena različitih fizičko-geografskih i socio-geografskih objekata u prostoru“ (Faričić 2003.: 5).

Nadalje, Brozović Rončević objašnjava kako još uvijek ne postoji „od struke usklađen rječnik onomastičkih naziva“ (Brozović Rončević 2010.: 40) i izdvaja toponomastičke pojmove s definicijama¹. Tako je potrebno razlikovati toponomastiku i toponimiju. *Toponomastika* je onomastička grana koja se bavi znanstvenim proučavanjem toponima, dok je *toponimija* ukupnost toponima na nekom području ili u nekom jeziku, razdoblju i sl. (Brozović Rončević 2010.: 44).

Prema predmetu svoga proučavanja toponomastika je znanstvena disciplina unutar jezikoslovlja. Crljenko toponomastičare određuje kao stručnjake koji proučavaju etimologiju imena, način nastanka i razvoj određenog lika te rješavaju same toponomastičke probleme, usklađuju toponime s normama standardnog jezika i bilježe problem transkripcije i transliteracije (Crljenko 2013.: 78).

Također, zemljopisna imena mogu se proučavati s „jezičnoga, geografskoga, povijesnoga, arheološkoga, etnološkoga, kartografskoga, leksikografskoga i djelomično geodetskoga aspekta“ (Crljenko 2013.: 59). Pristup onomastičkim istraživanjima interdisciplinaran je, a onomastika ima status pomoćne znanstvene discipline. Dugu tradiciju jezikoslovnih istraživanja pronalazimo u radovima Petra Skoka, Blaža Jurišića, Petra Šimunovića, Dunje Brozović Rončević, Anđele Francić, Ankice Čilaš Šimpraga i drugih (Crljenko 2013.: 59).

Unutar našega rada jedna od najbitnijih podjela zemljopisnih imena jest prema smještaju zemljopisnog objekta u odnosu na jezik koji ga upotrebljava. Tako se zemljopisna imena dijele na: izvorna imena (endonime) i udomaćena imena (egzonime).

Prema definiciji Radne skupine za egzonime (Working Group on Exonyms – WGE), egzonim je ono ime koje se upotrebljava u nekom jeziku za zemljopisni objekt što se nalazi izvan područja na kojemu je taj jezik službeni, a razlikuje se od lika koji se upotrebljava na službenom jeziku ili na jezicima područja kojem taj objekt pripada (Crljenko 2017.: 82). Tako su imena *Beč* i *Budimpešta* hrvatski egzonimi za gradove *Vienna* i *Budapest* (Gostl 1984.: 2). Suprotno opisanom pojmu, endonim „je ime geografskog objekta na jeziku (jezicima) područja na kojem je objekt smješten.“ (Crljenko 2017.: 82). Hrvatska zemljopisna imena koja se koriste

¹ Dunja Brozović Rončević upozorava kako „među jezikoslovcima uglavnom nema nesuglasja u uporabi onomastičke terminologije“ (Brozović Rončević 2010.: 40), već nužnošću uključivanja geografa u suvremena onomastička istraživanja javlja se potreba za temeljno usklađenim onomastičkim nazivljem s već ustaljenom onomastičkom tradicijom koja se koristi u jezičnim istraživanjima.

na hrvatskom teritoriju hrvatski su endonimi. Primjeri nekih endonima su: *Zagreb* u Hrvatskoj, *Wien* ili *Österreich* u Austriji, *Bayern* ili *Deutschland* u Njemačkoj (Crljenko 2008.: 79).

Dakle, hrvatski su egzonomi hrvatska zemljopisna imena koja se upotrebljavaju za zemljopisne objekte izvan Hrvatske, ako se razlikuju od izvornih imena u određenom jeziku: „Najčešće su to stari, udomaćeni ili tradicijski, u našem slučaju pohrvaćeni toponimi za ojkonime, oronime i hidronime².“ (Crljenko 2008.: 79). Možemo ih podijeliti na povijesne i postojeće u suvremenom jeziku. Povijesni bi bio *Stambol* za današnji *Istanbul*, dok su današnji egzonomi, imena poput *Praga* i *Rima*, odnosno ona koja se upotrebljavaju u jeziku (Crljenko 2008.: 79). Nadalje, egzonomi se ne dobivaju ako se endonim transkribira i transliterira unutar nekog jezika, stoga egzonomski oblici nisu „toponimi koji se od službenoga toponima razlikuju jer im: ili nedostaje, dodano im je ili promijenjeno neko slovo, dijakritika ili član; ili im je ime promijenjeno deklinacijom; ili im se generički dio imena preveo; ili je toponim izmijenjen transkripcijom ili transliteracijom“ (Crljenko 2008.: 85)³.

U *Hrvatskom pravopisu* Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića ne upotrebljava se termin egzonom već oni rabe sintagmu hrvatsko ime: „Hrvatskim imenom smatra se ime koje je ili izvorno hrvatsko, ili je hrvatski ekvivalent stranog imena, ili je hrvatski prijevod riječi u sustavu stranog imena, ili je ime koje se tradicionalno rabi u transkribiranom i tvorbeno prilagođenom obliku“ (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 208). Naime, samo *Hrvatski pravopis* skupine autora, urednika Željka Jozića navodi termin egzonom: „sadašnja i povijesna imena nekih gradova (egzonomi): *Aleksandrija, Atena, Bagdad, Beč, Budimpešta, Bukurešt, Čeljabinsk, Damask, Beljak, Carigrad, Celovec, Jakin, Mletci, Petrograd, Požun...*“ (Jozić i dr., 2013.: 72).

² *Ojkonim*: „ime bilo koje vrste ljudskih naselja (gradova, sela, zaselaka)“, *oronim*: „ime reljefnog oblika“, *hidronim*: „ime za različite pojave voda (more, jezera, rijeke, močvare, ledene površine i dr.)“, objašnjenja toponomastičkog nazivlja preuzeta iz: Brozović Rončević (2010.: 44).

³ Kompleksniju podjelu egzonima opisuje Ivana Crljenko u članku *Metoda klasifikacije u istraživanjima egzonima*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 79 No. 1, 2017.

3. Zemljopisna imena s normativnog stajališta

Zemljopisnim imenima na međunarodnoj razini bave se jezikoslovci, geografi, planeri i različiti stručnjaci kako bi se nazivlje standardiziralo i normiralo. Godine 1959. osnovana je *Skupina stručnjaka za zemljopisna imena* (United Nations Group of Experts on Geographical Names – UNGEGN) koja je postala „krovnom međunarodnom udrugom koja se bavi poticanjem standardizacije zemljopisnih imena na nacionalnim razinama, tretmanom zemljopisnih imena i preporukama za njihovu upotrebu na međunarodnoj i nacionalnim razinama“ (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 32).

U Hrvatskoj dosad nije osnovano nacionalno tijelo ili povjerenstvo za standardizaciju zemljopisnih imena te ne postoji cjelovita baza hrvatskih imena za zemljopisne objekte izvan Hrvatske (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 32). U Zadru je 2009. godine održano *Prvo nacionalno znanstveno savjetovanje o geografskim imenima*⁴ s ciljem okupljanja znanstvenika koji se bave zemljopisnim nazivljem: jezikoslovaca, geografa, povjesničara, geodeta i leksikografa. Daljnji pokušaj bio je onaj Radoslava Katičića, predsjednika Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, koji je upozorio Vladu Republike Hrvatske o potrebi osnivanja povjerenstva koje će se baviti normiranjem i standardizacijom zemljopisnih imena po uzoru na međunarodna iskustva, no osnivanje povjerenstva nije se ostvarilo (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 36).

Unatoč tome, postoji nekoliko registara zemljopisnih imena, endonima i egzonima, u različitim institucijama, koji pojedinačno ne čine jedinstvenu bazu. Isto tako pojmovi i kriteriji nisu im ujednačeni⁵. Institucije koje posjeduju nepotpune baze zemljopisnih imena su: 1) *Hrvatski geodetski institut*, nadležan je za osnivanje i vođenje evidencije zemljopisnih imena, 2) *Ministarstvo vanjskih i europskih poslova*, koje od 1996. godine izdaje knjižicu *Službena skraćena i puna imena država na hrvatskom i engleskom jeziku*, 3) Narodna banka Hrvatske, koja je na temelju norme ISO⁶ 1994. izradila *Uputu o upotrebi slovnih kratica i brojčanih oznaka za zemlje i novčane jedinice u platnom prometu s inozemstvom*, uputa se nadopunjuje i mijenja tijekom godina, 4) ostali: *Hrvatski hidrografski institut*, *Hrvatske vode*, *Hrvatske ceste*,

⁴ Održano je 23. – 24. listopada 2009. Kao rezultat skupa objavljen je zbornik radova: *Geografska imena*, Vladimir Skračić (ur.) i Josip Faričić (ur.).

⁵ Za iste zemljopisne objekte javljaju se razlike u imenovanju.

⁶ ISO: *International Organization for Standardization* (međunarodna organizacija za normizaciju).

Državni zavod za statistiku, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, posjeduju nepotpune baze zemljopisnih imena (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 37).

Čilaš Šimpraga i Crljenko ističu kako se prednosti postojanja standardiziranih zemljopisnih imena uočavaju u državnoj upravi jer im je osnovna svrha točna i učinkovita administracija te unutardržavna i međunarodna komunikacija (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 32). No, egzonimi su „nedvojbeno važni znakovi u svakodnevnoj komunikaciji i orijentaciji, oni su i odraz kulturnog nasljeđa te važan dio jezičnog identiteta zajednice koja ih je stvorila i održala.“ (Crljenko 2017.: 83).

Kao jednu od posljedica nepostojanja povjerenstva za standardizaciju zemljopisnih imena u Hrvatskoj Čilaš Šimpraga i Crljenko naglašavaju nedostatak kriterija za pisanje i upotrebu zemljopisnih imena. Navode kako je rezultat „nedosljednost, nesustavnost i neujednačenost“ (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 37) u pisanju i upotrebi toponima, koja je prisutna u „medijima, popularnim stručnim i znanstvenim tekstovima, školskim udžbenicima i priručnicima, ali i u leksikografskim i kartografskim djelima poput enciklopedija, leksikona i atlasa svijeta“ (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 37). Crljenko objašnjava da se u nekim školskim atlasima donose samo egzonimi, dok se u nekima za opću upotrebu prikazuju samo izvorna imena. No, najčešće se upisuju endonimi (izvorna imena) s udomaćenim imenima u zagradi, ali tvrdi kako izbor imenskoga lika često ovisi o raspoloživom prostoru za upis zemljopisnih imena na zemljovidu ili u tekstu (Crljenko 2013.: 68).

Sa strane onomastičkog proučavanja za toponomastiku se navodi kako se redovito bavi spontanim imenovanjem. Sukladno tome možemo reći da je netko u nekom trenutku, „važnom za zajednicu, utvrdio postojanje vode na nekoj točki pa je to mjesto, zavisno o svojoj jezičnoj praksi, *Aranj, Jadro, Šipnata, Šepurina, Slatina, Vrulja, Studenac, Jezero, Bunar* ili jednostavno *Voda*.“ (Skračić 2011.: 7).

Svi toponimi nastaju unutar uske mjesne govorne zajednice koju nazivamo toponimskom zajednicom. Zbog toga je prirodno da se njihov normirani standardnojezični oblik ponekad može glasovno, tvorbeno i prozodijski razlikovati od onoga u govoru izvorniku, osobito onda kada je govor nekog od narječja (Jurić 2011.: 14). No, onomastičari naglašavaju kako su „onomastički radovi, uz nekoliko iznimki, u pravilu lišeni balansa raspravljanja o pravopisnoj problematici“ (Jurić 2011.: 12), a pravopisni priručnici propisuju normu koja se u nekim slučajevima udaljava od samoga stanja na terenu i od onomastičkih zapažanja i istraživanja. Da je u Hrvatskoj tako, „najbolje prikazuje stupanj neutemeljenosti i

nedosljednosti u pisanoj uporabi zemljopisnih imena (toponima) na svim razinama, od rječnika i pravopisnih priručnika do službenih dokumenata i prometnih znakova, pa čak i znanstvenih radova.“ (Jurić 2011.: 12). Naime, „postoje imena koja su usklađena s normom standardnog jezika i ona koja nisu“ (Skračić 2011.: 7), ali je ime uvijek dobro. Ovdje se misli na to kako je ime nastalo, je li riječ o lokalnom govoru ili narječju koji je u osnovi standardnog jezika, također što je zemljopisno ime važnije, to je ime postojanije i najčešće bliže normi (Skračić 2011.: 7). S obzirom na činjenicu kako su imena država, u odnosu na ostale toponime, najsustavnije određena i u njihovu imenovanju ne bi trebalo biti nedoumica, imenovanje je ipak problematično i raznoliko (Crljenko, Klemenčić 2011.: 108).

4. Pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena

U radu ćemo se usmjeriti na dva pravopisna pitanja: pisanje velikog i malog početnog slova u zemljopisnim imenima i pisanje stranih zemljopisnih imena.

Usporedit ćemo četiri pravopisna priručnika i propisane norme o pisanju zemljopisnih imena. Pravopisi koji će se u daljnjem poglavlju analizirati su: *Hrvatski pravopis* autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša (1995)⁷, *Pravopis hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića (2001)⁸, *Hrvatski pravopis* Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića (2008)⁹ te *Hrvatski pravopis* skupine autora, urednika Željka Jožića, iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2011)¹⁰. Izdvojit ćemo propisana pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena, te na mrežnim stranicama dnevnih novina, službenim portalima Republike Hrvatske i u stručnoj literaturi istražiti poštuju li se sva propisana pravila ili samo ona ustaljena i općepoznata.

4.1. Pisanje velikog i malog početnog slova u zemljopisnim imenima

4.1.1. Svi članovi u imenu pišu se velikim početnim slovom

Velikim početnim slovom pišu se svi članovi imena osim pomoćnih riječi (prijedlozi, veznici i članovi) u:

- 1) imenima kontinenata: *Afrika, Antarktika, Australija, Azija, Europa, Južna Amerika, Sjeverna Amerika*;
- 2) imenima država, imenima povijesnih država i njihovih državotvornih sastavnica: *Kanada, Katar, Kneževina Monako, Švedska, Republika Hrvatska, Savezna Republika Brazil, Sjedinjene Američke Države / Amerika, Sveti Kristofor i Nevis, Sveti Vincent i Grenadini, Banovina Hrvatska, Bizantsko Carstvo, Dubrovačka Republika, Habsburška Monarhija, Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo*;
- 3) imenima naseljenih gradova, mjesta, sela, zaselaka (vlastita imena geografsko-administrativno političkih jedinica, tj. država – bez obzira na vrijeme + imena povijesnih samoupravnih područja): *Baranjsko Petrovo Selo, Beli Manastir, Biograd na*

⁷ Dalje u radu pravopis se navodi: BFM

⁸ Dalje u radu pravopis se navodi: AS

⁹ Dalje u radu pravopis se navodi: BMM

¹⁰ Dalje u radu pravopis se navodi: IHJJ

Moru, Blato na Cetini, Brest pod Učkom, Ciudad de México, Crikvenica, Dugi Rat, Krapinske Toplice, Krivi Put, Kula Atlagića, Lički Osik, Mali Lošinj, New York, Novigrad Podravski, Osijek, Prag, Rijeka, Santiago de Chile;

- 4) imenima nastala prijenosom značenja, parafrazirana imena mjesta, država ili kontinenta ako uz njih ne stoji ime naseljenog mjesta: *Grad Svjetlosti (Pariz), Velika Jabuka (New York), Vječni Grad (Rim);*

Prva tri pravila o pisanju svih članova višečlanog imena velikim početnim slovom propisuju svi naznačeni pravopisi. Zadnje pravilo o imenima nastalim prijenosom značenja koja označavaju naseljeno mjesto propisuju svi pravopisi osim BFM.

Iako predstavljaju općepoznate sintagme koje zamjenjuju službene nazive gradova i država, nepoštivanje pravila uočili smo na mrežnim stranicama dnevnih novinama: *'Grad svjetlosti' ostao je bez svoga najvećeg svjetla.*¹¹, *Pogledajte kako izgleda Velika jabuka u snijegu.*¹², *Čudesne grafike Zemlje izlazećeg sunca u Osijeku.*¹³, *Vječni grad kao vječna inspiracija.*¹⁴. Norma propisuje pisanje svih članova parafraziranog imena velikim početnim slovom: *Grad Svjetlosti, Velika Jabuka, Zemlja Izlazećeg Sunca, Vječni Grad*. Nepoštivanje propisanog pravopisnog pravila uočeno je na znatnom broju mrežnih stranica dnevnih novina.

Također, upozorit ćemo na problem koji se pojavljuje unutar onomastičke literature, ali se proteže i u nestručnim tekstovima. Pregledom pravopisnih pravila o pisanju velikog i malog početnog slova, u svim se pravopisima propisuje pisanje svih članova velikim početnim slovom, kada mislimo na imena gradova, sela i zaselaka, ali samo u imenima naseljenih mjesta. Nadalje, javlja se problem, kako navodi Jurić „kada je riječ o tek lokalno poznatim mikroreferentima bez ustaljenog načina zapisivanja“ (Jurić 2011.: 13) te obliku koji nije udomaćen i nije poprimio stalni oblik unutar jezika, a samim time autor nije upoznat s naseljenosti područja. Zapisivač je tako prisiljen donositi sud koliko je imenica opća ili vlastita. Navodi primjere *Dugi otok* kao poznati referent i *Dubov rôt*, gdje je unutar obje sintagme drugi član zapisan malim početnim slovom. Upravo zbog subjektivne procjene autora mogu biti navedeni malim ili velikim početnim slovom (Jurić 2011.: 13). Sukladno tome, zaključuje kako je „ispravan model zapisivanja i normiranja toponimske građe (...) jedino onaj u kojemu se, jednako kao i u

¹¹ <https://www.vecernji.hr/vijesti/simbol-ljepote-i-velicine-francuske-1313540>

¹² <https://www.vecernji.hr/vijesti/pogledajte-kako-izgleda-velika-jabuka-u-snijegu-913288>

¹³ <http://www.7dnevno.hr/vijesti/kultura/cudesne-grafike-zemlje-izlazeceg-sunca/>

¹⁴ <https://www.jutarnji.hr/arhiva/vjecni-grad-kao-vjecna-inspiracija/3912192/>

imenima naselja, sve riječi u sintagmi osim nepočetnih prijedloga pišu velikim slovom“. Napominje kako je takav model prihvaćen kao standard u izdanjima Centra za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru (Jurić 2011.: 13).

Unutar poglavlja razlike u pisanju velikoga i maloga početnoga slova u pravopisu IHJJ savjetuju pisanje: *Bitanski Djevičanskih Otoci* i *Američki Djevičanski Otoci* – dakle, sve članove imena savjetuju pisati velikim početnim slovom ukoliko je riječ o federativnim jedinicama, a kada imena predstavljaju skupinu istoimenih otoka, samo se prva riječ piše velikim početnim slovom. Navode primjere: *Kajmanski Otoci* (britanski federalni teritorij) i *Kajmanski otoci* (skupina otoka), *Salomonovi Otoci* (država) i *Salomonovi otoci* (skupina otoka u Melaneziji) (Jozić i dr., 2013.: 43). Smatramo kako nestručnog čitatelja bez poznavanja geografske terminologije ovo pravilo dodatno zbunjuje.

Međutim, pravopis BFM savjetuje pisanje malim slovom: „Ako nije sigurno je li koji dio višечlanih toponima vlastito ime, bolje je pisati te dijelove, osim na početku zemljopisnog imena, malim nego velikim početnim slovom, npr. *Mali (Veliki) ždrelac* (prolaz).“ (Babić, Finka, Moguš 1995.: 13). Suprotno navedenom pravilu, na portalima dnevnih novina i na službenim stranicama Ministarstva mora, prometa i infrastrukture u zemljopisnom imenu *Mali ždrelac* oba člana bilježe se velikim početnim slovom: *nedavnu informaciju iz tog ministarstva kako će most u Malome Ždrelcu nakon rekonstrukcije biti...*¹⁵, *Mali Ždrelac: Od 7. siječnja brodovi zamjenjuju most*¹⁶.

¹⁵ <https://m.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/zadar/clanak/id/47912/mali-zdrelac-prolaz-ispod-mosta-bit-ce-visok-1707-metara>

¹⁶ <http://mppi.hr/default.aspx?id=5294>

4.1.2. Samo prva riječ u imenu piše se velikim početnim slovom

Velikim se početnim slovom pišu imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u višečlanim imenima. Dakle, osim prve riječi velikim se početnim slovom pišu samo one riječi koje i samostalno, kad nisu sastavnica višečlanog zemljopisnog imena, označuju kakvo ime.

- 1) imena gospodarskih i političkih naddržavnih zajednica i organizacija: *Europska unija, Zajednica nezavisnih država*.

Kod primjera *Europska unija* u pravopisima pronalazimo razilaženja. Tako se u pravopisu BMM oba člana pišu velikim slovom (*Europska Unija*), dok svi ostali pravopisi propisuju samo prvu riječ u nazivu velikim početnim slovom (*Europska unija*). Objašnjenje za ovako pisanje sintagme možemo vidjeti u tome kako je „riječ ne samo o gospodarskoj nego i o političkoj zajednici saveza država koja ima svoju zastavu, himnu, valutu i vladu te na koju su države članice prenijele dio svojih državnih suverenosti“ (Bašić 2010.: 143). Unutar pravopisa IHJJ za bilježenje imena *Europska unija* pronalazimo objašnjenje: „budući da *Europska unija* nije država, nego gospodarska i politička organizacija, riječ *unija* treba pisati malim početnim slovom“ (Jozić i dr., 2013.: 139), s napomenom kako nije uvrštena u službeni popis država i zemalja te se u službenim dokumentima upotrebljava zapis *Europska unija*.

Ostala zemljopisna imena u kojima se samo prvi član piše velikim početnim slovom:

- 2) imena zemljopisnih područja i pokrajina te u njihovim ustaljenim skraćenim imenima: *Azurna obala, Banovina, Baranja, Bliski istok, Imotska krajina, Indijski potkontinent, Istra, Kordun, Lika, Mediteran, Oceanija, Podravina, Podravlje, Podunavlje, Posavina, Prekomurje, Prigorje, Ravni kotari, Rijeka dubrovačka, Slavonija, Srednji istok, Sredozemlje, Župa dubrovačka, Bosanska posavina*;

- 3) imena gradskih četvrti i dijelova naseljenih mjesta: *Crnica (Šibenik), Donji grad (Osijek), Dubrava (Zagreb), Gornji grad (Zagreb), Južno naselje (Samobor), Plavo polje (Slavonski Brod), Ravne njive (Split), Savski gaj (Zagreb), Stari grad (Dubrovnik i Rijeka), Zamet (Rijeka), Gornji Zamet (Rijeka), Mali Pariz (Slavonski Brod)*;

- 4) imena ulica, uličnih odvojaka, prilaza, prolaza, stuba, trgova, parkova i slično: *Kratka ulica, Ozaljska ulica, Ulica Šenoine Branke, Ulica Zlatarova zlata, Avenija Dubrava, Avenija grada Dubrovnika, Slavonska avenija, Nova cesta, Savska cesta, Trg bana Josipa Jelačića, Trg*

braće Mažuranića, Trg Francuske Republike, Stube biskupa Duha, Zakmardijeve stube, Park prijateljstva, Park domovinske zahvalnosti;

5) imena oceana, mora, rijeka, jezera, potoka, slapova, ritova: *Atlantski ocean, Indijski ocean, Tihi ocean, Sjeverno ledeno more, Drava, Dunav, Ganges, Baćinska jezera, Perućko jezero, Gradna, Kopački rit;*

6) imena planina, brda, gora, planinskih vrhova: *Alpe, Dinarsko gorje, Himalaja, Kapela, Karpati, Stjenjak, Tibet, Triglav, Ural, Vidova gora, Žumberačko gorje, Žumberak, Istočni Karpati, Julijske Alpe, Južni Karpati, Mala Kapela;*

7) imena ostalih zemljopisnih lokaliteta, npr. polova, otočja, otoka, poluotoka, prolaza, tjesnaca, grebena, rtova, kanala, uvala, zatona, zaljeva, nizina, kotlina, špilja, šuma, lovišta, katastarskih čestica, njiva, plaža, nacionalnih parkova, parkova prirode, turističkih naselja: *Arktik, Južni pol, Apeninski poluotok, Dugi otok, Elafitski otoci, Beringov prolaz, Gibraltarski tjesnac, Rt dobre nade, Bakarski zaljev, Linski kanal, Panonska nizina, Požeška kotlina, Grgosova špilja, Lukina jama, Otočke šume, Vrbanjske šume, Sinjsko polje, Nacionalni park Brijuni, Nacionalni park Sjeverni Velebit, Park prirode Biokovo, Crni molo, Rajska plaža, Babin kuk, Duga uvala.*

4.2. Pisanje stranih zemljopisnih imena

U imenovanju stranih zemljopisnih objekata upotrebljavamo: 1) strano, izvorno ime, endonim, 2) hrvatskomu jeziku prilagođeno ime ili 3) hrvatsko ime za određeni objekt, egzonim (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 32). U daljnjem radu predstaviti ćemo pravila koja pojedini pravopisi propisuju za pisanje stranih zemljopisnih imena.

Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, *Hrvatski pravopis* (1995)

Unutar *Hrvatskog pravopisa* autora Babića, Finke i Moguša naglašava se kako su strana imena u dugotrajnim kulturnim doticajima s mnogim narodima i jezicima postala dio našeg imenarstva. Objašnjava se kako neke tuđice ulaze u naš jezik posredstvom drugih jezika i za primjer navode imenice *Mađar*, *Mađarska*, *mađarski*, ali i iz drukčijeg izgovora poznat lik *Madžar* (Babić, Finka, Moguš 1995.: 66). Ne opredjeljuju se za jedan oblik, već donose dvojne likove *Mađarska* i *Madžarska*, *Mađar* i *Madžar*, *Mađarica* i *Madžarica* (Babić, Finka, Moguš 1995.: 277).

Za strana imena iz jezika koja se služe latinicom propisuju pisanje onako kako se pišu u jeziku iz kojeg potječu, osim imena koja smo već davno prilagodili našem jeziku. Nadalje, objašnjavaju kako smo prilagodili „mnogobrojna zemljopisna imena, osobito imena poznatijih gradova, pa nekih zemalja i svih država i njihovih stanovnika, ali i druga. Odavno govorimo i pišemo: imena mjesta: *Atena*, *Beč*, *Budimpešta*, *Bukurešt*, *Kairo*, *Kijev*, *Krakov*, *Peking*...; imena zemlja i država: *Albanija*, *Austrija*, *Bavarska*, *Bugarska*, *Češka*, *Danska*, *Engleska*, *Mađarska*...; imena stanovnika izvedena od pojedinih država: *Albanac* i *Alбанка*, *Austrijanac* i *Austrijanka*, *Danac* i *Dankinja*, *Grk* i *Grkinja*...“ (Babić, Finka, Moguš 1995.: 58).

Za pisanje zemljopisnih imena iz jezika koji se služe nelatiničnim pismom savjetuju: „da bi se izbjegla neujednačenost i tako prekinulo s naslijeđem koje nije u skladu s našim vremenom iz jezika koji se ne služe ni latinicom ni ćirilicom valja držati načela da se ta imena pišu onako kako se u službenoj latiničnoj transkripciji pišu u naroda iz kojeg potječu.“ (Babić, Finka, Moguš 1995.: 64). Ali ako su prihvaćena nova, narodna imena, treba poštivati te oblike koje upotrebljavaju narodi iz čijeg jezika imena dolaze. Tako savjetuju pisanje: *Ganga* za *Ganges*, *Dilli* za *Delhi*, *Kalkata* za *Kalkutta* ili *Calcutta*, *Ed Dar el Beida* za *Casablanca* (Babić, Finka, Moguš 1995.: 64).

Suprotno navedenom u prijašnjem paragrafu, za upotrebu „u poštanskom prometu, u bibliografijama i u knjižarstvu, u diplomatskim i gospodarskim poslovnim odnosima, na zemljovidima“ (Babić, Finka, Moguš 1995.: 64) savjetuju pisanje svih stranih vlastitih imena izvorno. Na zemljovidima savjetuju pisanje i hrvatskog prilagođenog oblika uz obavezno izvorno ime (Babić, Finka, Moguš 1995.: 64).

Nadalje, postavlja se pitanje koja imena, izvorna ili udomaćena, treba koristiti u nastavi zemljopisa. Čilaš Šimpraga i Crljenko navode kako bismo izbjegli neujednačenost, najvažnije je odrediti koja će se imena primjenjivati u sustavu obrazovanja i medijskom prostoru, kada su u međunarodnom dopisivanju ionako u upotrebi strani jezici, pa time i zemljopisna imena (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 43).

Vladimir Anić i Josip Silić, *Pravopis hrvatskoga jezika* (2001)

Za strana zemljopisna imena koja se služe latinicom u pravopisu savjetuju: „imena kontinenata, država, zemalja, otoka, poluotoka i druga geografska imena pišu se načelno usvojeno i transkribirano: *Evropa*¹⁷, *Azija*, *Sjeverna Amerika*...“ (Anić, Silić 2001.: 205). Pravopis sadrži odvojeni *Rječnik vlastitih imena* unutar kojega se nalaze samo neka zemljopisna imena, najviše imena država uz imena pojedinih glavnih gradova.

Sažeto propisuju transkripciju nelatiničnih pisma u latinično pismo uz transliteracijska pravila novogrčkog, starogrčkog, makedonskog, bugarskog i ruskog pisma (Anić, Silić 2001.: 179).

¹⁷ O obliku imenu *Europa* objašnjava Vratović Vladimir unutar članka *Europa ili Evropa*, *Jezik* : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Vol. 31 No. 1, 1983.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=301564. Danas se upotrebljava i normiran je oblik *Europa* iako u hrvatskoj tradiciji i priručnicima možemo pronaći oba oblika.

Lada Badurina, Ivan Marković i Krešimir Mićanović, *Hrvatski pravopis* (2008)

Hrvatski Pravopis autora Badurine, Markovića i Mićanovića propisuje da se imena koja se služe latinicom pišu u izvornom obliku, dok se: „imena iz jezika koji se služe nelatiničnim pismom pišu ili u transliteriranom ili u transkribiranom obliku“ (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 205). Za velik broj jezika donose transliteracijska i transkripcijska pravila uz upozorenje da se u novije doba zemljopisna imena nepotrebno prenose prema engleskoj i američkoj transliteraciji te savjetuju kako treba slijediti donesena pravila za jezike i pisma kako su objašnjeni u pravopisu (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 206). Jedini je to pravopis koji sadrži dva abecedno odvojena popisa: *Države svijeta i njihovi glavni gradovi* i *Prekomorski i nesamostalni teritoriji, teritoriji s visokim stupnjem autonomije* (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 206).

U transkribiranom obliku bilježe se imena iz hebrejskog, arapskog, hinduinskog i novogrčkog, dok se imena iz japanskog i kineskog pišu u transliteriranom obliku (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 206). Pravopis navodi primjere iz pojedinog jezika, ali ne objašnjava zašto propisuje ova pravila i pravi razlike u pojedinim jezicima. Čilaš Šimpraga i Crljenko smatraju kako „je za hrvatskog govornika jednako složeno i zahtjevno čitanje transliteriranoga imena iz arapskoga i kineskoga te kad se zaustavimo na transliteraciji, i dalje ne znamo kako se izgovaraju imena iz tih jezika“ (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 44). Također, upozoravaju na dvostrukosti u službenim imenima država i pitanje trebaju li se dvostrukosti unutar pravopisa dopustiti (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 44).

Unutar popisa *Države svijeta i njihovi glavni gradovi* nekoliko je imena zabilježeno dvostrukim ili višestrukim oblicima. Nabrojiti ćemo te države: *Letonija* ili *Latvija*, *Sveti Kitts i Nevis* ili *Sveti Kristof i Nevis*, *Sveti Toma i Princip* ili *San Tome i Prinsipe*, *Vatikan* ili *Vatikanski Grad* ili *Država Grada Vatikana*, *Zelenortska Republika* ili *Kapverdski Otoci* (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 639). Također, u popisu prekomorskih i nesamostalnih teritorija većina imena zabilježena je s višestrukim rješenjima. Neki od primjera su: *Cayman* ili *Kajmanski Otoci*, *Cocos Islands* ili *Keeling Islands* ili *Kokosovi Otoci* ili *Keelingovi Otoci* (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 640). Dvojna i višestruka rješenja ostavljaju čitatelju na izbor koji je oblik pravilno upotrijebiti, a ne propisuju oblik koji bi se trebao upotrebljavati.

Skupina autora, *Hrvatski pravopis* (2011)

U *Hrvatskom pravopisu* Instituta za jezik i jezikoslovlje navode kako pisanje stranih imena „ovisi o pismu kojim je ime izvorno napisano, vremenu preuzimanja imena, stupnju poznatosti i udomaćenosti u hrvatskome jeziku te jeziku posredniku. Stoga je nemoguće dati jasna i jednoznačna pravila koja se mogu primijeniti na sve slučajeve“ (Jozić i dr., 2013.: 70).

Propisuju izvorno pisanje imena gradova u onome jeziku iz kojega su preuzeta za jezike koji se služe latinicom. Dok pisanje prema „uobičajenom izgovoru u hrvatskome“ (Jozić i dr., 2013.: 71) savjetuju za pisanje zemljopisnih imena iz jezika koji se služe ćirilicom i zemljopisna imena iz jezika koji se ne služe latinicom i ćirilicom. Navode primjere: *Hirošima, Jokohama, Kjoto, Pjongjang, Šangaj* (Jozić i dr., 2013.: 71). Suprotno od navedenog pravila u sljedećem paragrafu propisuju: „...zemljopisna imena iz jezika koji se ne služi latinicom mogu se pisati i prema transkripcijskim i transliteracijskim pravilima za pojedine jezike“ (Jozić i dr., 2013.: 71). Navode primjere istih gradova koji su navedeni unutar prošlog savjeta za pisanje prema hrvatskom izgovoru: *Hiroshima, Kyoto i Pyongyang* (Jozić i dr., 2013.: 71). Možemo se složiti kako „takvo rješenje zbunjuje jer nisu jasni kriteriji upotrebe oprečnih rješenja“ (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 45).

Kod pisanja imena država i gradova navode opširnije savjete nego u ostalim pravopisima. Propisuju pisanje imena država prema izgovoru, dok se gradovi pišu izvorno, uz izuzetak onih koji su s vremenom prilagođeni hrvatskom standardnom jeziku, sukladno tome navode primjere *Gvatemala i Guatemala, Luksemburg i Luxembourg, Monako i Monaco te Singapur i Singapore* (Jozić i dr., 2013.: 72).

Problem oko pisanja imena država i istoimenih gradova komentiraju Čilaš Šimpraga i Crljenko gdje se za ime države *Singapur* poštuje načelo pisanja imena države kao egzonima, ali nije jasno pisanje istoimenoga grada. Tako upozoravaju da se u „engleskome za oba objekta upotrebljava ime Singapore, a u malajskome Singapura“ (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 45). Predlažu drugačiju standardizaciju ovih zemljopisnih pojmova (Čilaš Šimpraga, Crljenko 2017.: 45).

Svi navedeni pravopisi za strana zemljopisna imena koja se služe latinicom savjetuju izvorno pisanje. No, kao prilagođena imena koja se upotrebljavaju u jeziku navode egzonime, iako se termin egzonim iščitava samo u IHJJ pravopisu, pravopis BMM za egzonime koristi termin hrvatska imena. Pravopis BFM za strana imena koja se ne služe latinicom savjetuje preuzimanje latiniziranih oblika iz izvornog jezika. U pravopisu AS navedena je sažeta uputa o transliteriranju nelatiničnih oblika. No, pravopisni priručnik BMM za pojedine jezike koji se ne

koriste latinicom savjetuje pisanje u transliteriranome ili transkribiranom obliku. Pravopis IHJJ propisuje pisanje imena prema uobičajenom govoru, ali i transliteriranje stranih imena iz jezika koji se služe nelatiničnim pismom. Najviše primjera zemljopisnih imena navodi pravopis IHJJ, ali nema odvojen rječnik imena i/ili država kao ni pravopis BFM.

Jedan od problema u pisanju zemljopisnih imena svakako je neujednačeno pisanje imena država. Unatoč postojanju službenih popisa susrećemo se s „problemima nedorečenosti, nesustavnosti, neujednačenosti i nedosljednosti što rezultira (ili je uzrok) postojanju velikog broja iznimki od nedovoljno jasnih pravila u pisanju geografskih imena.“ (Crljenko, Klemenčić 2011.: 108). Također, u našim pravopisnim priručnicima nema dovoljno primjera, što nam ostavlja puno prostora za proizvoljno tumačenje pojedinog zemljopisnog imena (Crljenko, Klemenčić 2011.: 108). Unutar pravopisa koji navode više primjera i imaju popise (većinom država i njihovih glavnih gradova) pronalazimo previše dvojnosti, nekada čak i više od dva oblika za pojedino zemljopisno ime.

5. Istraživanje

U nastavku rada istražiti ćemo koji su nazivi država propisani u popisu *Službena skraćena i puna imena država na hrvatskom i engleskom jeziku* (SIS), unutar *Upute o upotrebi slovnih kratica i brojčanih oznaka za zemlje i novčane jedinice u platnom prometu s inozemstvom* (UOU), u popisu *Abecedni popis država i zemalja i njihovih oznaka* sa stranice Narodne banke Hrvatske (HNB), u *Geografskom atlasu za gimnazije i strukovne škole* (HŠK) te na Hrvatskoj mrežnoj enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslava Krležića (HE).

Službena skraćena i puna imena država na hrvatskom i engleskom jeziku (SIS) sastavljena su prema mjerodavnim dokumentima Ujedinjenih naroda, a popis je propisan od Ministarstva vanjskih i europskih poslova. Prvo izdanje popisa izašlo je 1996. godine, dok je posljednje izašlo 2012. godine. Napominje se kako je „riječ o službenim - skraćenim i punim - hrvatskim i engleskim imenima država u svrhu uporabe uopće u međunarodnim odnosima i posebno u međunarodnopravnim aktima (...), a ne o imenima država ili zemalja kako se općenito rabe u hrvatskom i u engleskom jeziku i koja mogu biti drukčija“ (SIS).

Upute o upotrebi slovnih kratica i brojčanih oznaka za zemlje i novčane jedinice u platnom prometu s inozemstvom (OUO) sastavljene su prema normi ISO 3166 i ISO 4217 Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO). Prvo izdanje izašlo je 1994. godine u *Narodnim novinama*, dok je posljednje izašlo 2001. godine.

Abecedni popis država i zemalja i njihovih oznaka (HNB) sastavljen je na temelju normi HRN ISO 3166, koje objavljuje *Međunarodna organizacija za normizaciju* (ISO). Napominju kako prijevod na hrvatski jezik nije službena inačica norme i *Hrvatski zavod za norme* ne može preuzeti odgovornost za njegovu ispravnost i potpunost. Popis se mijenja i dopunjuje na temelju izmjena koje izdanje *Međunarodna organizacija za normizaciju* (HNB).

Geografski atlas za gimnazije i strukovne škole (HŠK) priručnik je propisan za upotrebu od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske 2007. godine. Nalazi se na popisima udžbenika koji se trenutno koriste u srednjim i osnovnim školama¹⁸.

Potrebno je naglasiti kako su navedene popise službeno propisali različiti zavodi, koji su za njih ovlašteni, te se u određenim krugovima njima služe. Brozović tako objašnjava: „Službena su imena obvezatna za državnu upravu u najširem smislu (...), djelomično i za

¹⁸ Popisi trenutno važećih udžbenika: <https://mzo.gov.hr/>

narodno gospodarstvo, dakle za udžbenike i još neke specifične publikacije, ali izvan toga kruga nisu“ (Brozović 1995.: 147). Također, zemljopisni atlas propisan je za upotrebu u školstvu.

Odabrane ćemo primjere iz navedenih priručnika usporediti s pravilima o njihovom pisanju u promatranim pravopisima (BFM, AS, BMM, IHJJ). Cilj je ovoga dijela istraživanja uvidjeti razlike u pisanju pojedinih zemljopisnih imena pregledom i usporedbom službenih popisa, mrežne enciklopedije, atlasa i pravopisa. Istražit ćemo koje oblike imena možemo pronaći u različitim izvorima, tj. problem neujednačenog pisanja zemljopisnih imena.

U tablici 1 prikazani su primjeri imenovanja pojedinih država unutar odabranog korpusa. Odabrane su države čije smo imenovanje uočili neujednačenim u promatranim priručnicima. Također, nećemo bilježiti primjere imena koja su se potpuno s vremenom zbog političkih, geografskih ili socioloških čimbenika promijenila, npr. *Burma* u *Mijanmar*.

Tablica 1: Primjeri pisanja imena država

Ime države ¹⁹	Priručnik u kojem se potvrđuje	Pravopisi
<i>Azerbajdžan</i> <i>Azerbejdžan</i>	SIS, UOU, HNB, HE, HŠK	BMM, IHJJ, AS BFM
<i>Bahrein</i> <i>Bahrein</i> ili <i>Bahrain</i>	SIS, UOU, HNB, HŠK HE	BMM, BFM, IHJJ
<i>Bjelorusija</i> <i>Bjelarus</i>	UOU, HNB, HE, HŠK SIS	BMM, BFM, IHJJ
<i>Brunej</i> <i>Brunej Darussalam</i> <i>Brunej / Brunej Darusalama</i> <i>Brunej / Brunej Darussalam</i>	UOU, HNB, HE, HŠK SIS	BMM IHJJ BFM
<i>Mađarska</i> <i>Madžarska</i> <i>Madžarska i Mađarska</i>	SIS, HNB, HŠK UOU, HE	BMM, AS BFM, IHJJ
<i>Mauretaniija</i>	HE	BMM

¹⁹ U tablici 1 navedeni su skraćeni oblici imena država. Puno službeno ime, uzmemo li primjer *Azerbajdžan* bilo bi *Republika Azerbajdžan*. Unutar službenih popisa bilježe se oba oblika imena, dok se u atlasu, enciklopediji i pravopisima navode samo skraćena imena država. Iznimke su neke države kojima je navedeno puno službeno ime i na njih ćemo upozoriti.

<i>Mauritanija</i> <i>Mauritanija; Islamska Republika</i> <i>Mauritanija</i>	SIS, UOU, HNB, HŠK	IHJJ BFM
<i>Mjanmar</i> <i>Mijanmar</i>	SIS, HE UOU, HNB, HŠK	IHJJ BMM
<i>Obala Bjelokosti</i> <i>Côte d'Ivoire</i> <i>Bjelokosna Obala</i>	HE, HŠK SIS UOU, HNB	BMM, AS BFM, IHJJ
<i>Ferojski (Ovčji) Otoci</i> <i>Færøerne ili Føroyar ili Farerski</i> <i>Otoci ili Ovčji Otoci</i> <i>Färöerne (Farski – Ovčji Otoci)</i> <i>Farski Otoci</i>	UOU, HNB, HE HŠK	BMM BFM
<i>Papua Nova Gvineja</i>	SIS, UOU, HNB, HE, HŠK	BMM, AS, BFM, IHJJ
<i>San Tome i Prinsipe</i> <i>Sveti Toma i Prinsipe</i> <i>Sveti Toma i Princip ili San Tome i</i> <i>Prinsipe</i> <i>Demokratska Republika Sveti Toma</i> <i>i Princip</i>	HE SIS, UOU, HNB, HŠK	BFM BMM IHJJ
<i>Velika Britanija i Sjeverna Irska</i> <i>Ujedinjena Kraljevina Velike</i> <i>Britanije i Sjeverne Irske</i> <i>Velika Britanija</i> <i>Ujedinjeno Kraljevstvo</i> <i>Ujedinjeno Kraljevstvo Velike</i> <i>Britanije i Sjeverne Irske</i> <i>Ujedinjeno Kraljevstvo (Velika</i> <i>Britanija i Sjeverna Irska)</i>	HE SIS, HNB UOU, HŠK	AS BMM IHJJ BFM
<i>Zelenortska Republika</i> <i>Kabo Verde</i> <i>Zelenortska Republika ili</i> <i>Kapverdski Otoci</i>	UOU, HNB SIS	IHJJ, AS BMM

<i>Kapverdski Otoci</i>	HE	
<i>Kapverdski Otoci (Zelenortski otoci)</i>	HŠK	
<i>Kapverdsko Otočje</i>		AS

U imenovanju država postignut je najviši stupanj usustavljanja zemljopisnih imena na hrvatskom jeziku (Crljenko 2008.: 88). Većina država ima svoj prilagođeni i nedvojbeni egzonijski oblik, što navode svi pravopis: „Odavna govorimo i pišemo (...) imena zemalja i država: Albanija, Austrija, Bavarska, Bugrska, Češka, Danska, (...) Mađarska/Madžarska...“ (Babić, Finka, Moguš 1995.: 66). Međutim, postoje određene države koje u hrvatskom jeziku nemaju jedan oblik imena, već pronalazimo neujednačenosti u različitim izvorima.

Pojava različitih oblika imena za pojedine države koja se temelji na zamjeni jednog slova vidljiva je u primjerima: *Azerbajdžan/Azerbejdžan*, *Bahrein/Bahrain*, *Mađarska/Madžarska*, *Mauretaniya/Mauritanija*, *Mjanmar/Mijanmar*. Možemo zaključiti da je takva neujednačenost najčešće posljedica različite transkripcije ili transliteracije iz raznih jezika (Crljenko 2008.: 92).

S imenom *Bjelorusija* zapravo nema toliko nedoumica, oblik *Bjelorusija* „stara je hrvatska tradicija za tu zemlju, ali ga spominjemo ovdje jer se u glasilima počeo upotrebljavati novi lik *Bjelarus* prema izvornom bjeloruskom liku“ (Lončarić 1994.: 6). Upotreba oblika *Bjelarus* propisuje se i u SIS-u uz napomenu: „zahtjevi drugih da se prijevodom ili transkripcijom ne dira barem u korijen riječi izvornoga jezika: *Bjelarus* (SIS)“. Oblik *Bjelarus* nije zabilježen ni u jednom odabranom pravopisu.

Neujednačenosti se javljaju i u dvojnomo obliku imena *Mađarska/Madžarska*: „dva su lika imena te države; drugi je *Mađarska*, koji ima jaku hrvatsku književnu tradiciju.“ (Lončarić 1994.: 7), dok Brozović ističe „od riječi s osnovom *madž/đar-*, samo se u *mađaron* pojavljuje đ“ (Brozović 1995.: 14). Dva su pravopisna priručnika propisala oblik *Mađarska* (BMM i AS), dok druga dva (BFM i IHJJ) ostavljaju čitatelju izbor i ne normiraju određeni oblik. U ostalim izvorima unutar odabranog korpusa ne pronalazi se dvojnomo, već je propisan jedan od naziva.

Za državu *Mauretaniya/Mauritanija* u literaturi se navodi kako „postoje dva lika te zemlje, drugi je *Mauretaniya*. Odabrano je pisanje prema suvremenom izvornom francuskom pisanju, *Mauritanija*.“ (Lončarić 1994.: 8). Gluhak objašnjava kako se ime *Mauretaniya* odnosi

na dio sjeverozapadne Afrike u antičko doba, a ime *Mauritanija* ime je današnje države koje se treba upotrebljavati (Gluhak 1984.: 31). Oblik *Mauretaniya* zabilježen je u BMM pravopisu, dok je unutar IHJJ i BFM zabilježen oblik *Mauritanija*²⁰.

Pravilno imenovanje za državu *Mijanmar/Mjanmar* također nije određeno. Lončarić navodi kako se najčešće preuzima iz engleskog oblika *Myanmar* (Lončarić 1994.: 8). *Mjanmar* je oblik koji propisuje IHJJ, dok BMM propisuje oblik *Mijanmar*, a u preostala dva pravopisa nije zabilježeno ime ove države.

Za prevedeno ime države *Ovčji otoci* Brozović navodi kako je najveći promašaj. Objasnjava kako je prijevod točan, ali nas upućuje na upotrebu sintagmi „ovčji narod“ i „ovčji otoci“ (Brozović 1995.: 150). Smatra kako ne treba prevoditi ime, već je dobro koristiti postojeće nazive *Farski* ili *Farerski Otoci* (Brozović 1995.: 150). Pravopis BMM tako bilježi oblike *Færøerne*, *Føroyar*, *Farerski Otoci* ili *Ovčji Otoci*, te ne propisuje pravilni oblik. Također, jedino je ime u odabranom korpusu koje nije transliterirano, ali isto tako stvara određenu nesigurnost u odabiru službenog i ispravnog oblika imena države. Pravopis BFM propisuje naziv *Farski Otoci*. U ostala dva pravopisa nije zabilježeno ime ove države.

Papua Nova Gvineja jedino je ime koje se savjetuje unutar svih navedenih izvora. Brozović navodi kako ime nije formalno najsretnije, ali ga treba zadržati jer je tako u svim jezicima. Odbacuje oblik *Papuanska Nova Gvineja*, koji ni u istraživanju nije zabilježen (Brozović 1996.: 151).

Kod toponima *Sveti Toma i Prinsipe* „ostaje nejasno zašto se kod prvoga nije preveo barem generički dio (*São* i *e* iz port. *São Tomé e Príncipe* u *Sveti* i *i*), ako ne i vlastita imena (Tomé se odnosi na Svetoga Tomu a Príncipe na portugalskoga princa)“ (Crljenko 2008.: 93). U primjeru *Sveti Toma i Prinsipe* „se ne radi samo o pitanju treba li ih prevoditi ili ostaviti u izvornom obliku, nego i o tome koje dijelove prevesti i prilagoditi hrvatskom jeziku (samo apelativ ili i vlastita imena).“ (Crljenko 2008.: 92). Zbog toga se često javljaju nedoumice kod „jezikoslovaca, izrađivača atlasa i leksikografskih izdanja, pa i samih korisnika.“ (Crljenko 2008.: 92). Zanimljivo je kako se u popisima namijenjenim službenoj upotrebi i atlasu (SIS, UOU, HNB, HŠK) prvi oblik prevodi, dok se u pravopisu BFM upotrebljava strano ime.

²⁰ Unutar pravopisa BFM navodi se: *Mauritanija; Islamska Republika Mauritanija*. Ovaj službeni naziv države izuzetak je unutar BFM pravopisa jer se uz nijednu drugu državu ne navodi duži naziv države. Nismo sigurni zašto su samo uz ovu državu odlučili navesti puno ime, a ne skraćeno kako se navodi za sve ostale.

U bilježenju imena države *Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske* pronalazimo najviše različitih oblika imena. Tako u svim pravopisima pronalazimo različita rješenja za imenovanje ove države. AS i BMM propisuju najkraće oblike: *Velika Britanija* i *Ujedinjeno Kraljevstvo*. Crljenko smatra kako je upravo skraćivanje dovelo do raznovrsno propisanih rješenja (Crljenko 2008.: 92). U literaturi se napominje kako je moguće odabrati još kraću, eliptičnu verziju, koja se koristi: *Britanija* (Lončarić 1994.: 9). Zanimljivo je kako se u službene svrhe koriste duži nazivi koje navode SIS i HNB.

Za prevedeni oblik *Zelenortska Republika* Brozović navodi kako „rješenje nije dobro i lijepo nam pokazuje kako nije dobro prevoditi imena ako prijevod ima kakvo previše konkretno značenje iz nedržavne ili nezemljopisne sfere.“ Objašnjava kako je izvorno ime *Cabo Verde*, dok je lik *Cape Verde* engleska prilagođenica (Brozović 1995.: 152). Spominje se i postojanje imena *Kapverdaska Republika*, također prevedenog i kraćeg oblika *Zeleni Rt*, prema *Cape Verde* (Lončarić 1994.: 9). Unutar pravopisa bilježe se različiti oblici imena, najzastupljeniji je oblik *Zelenortska Republika* (IHJJ, AS, BFM), propisano je i dvojno imenovanje (BMM), dok se unutar pravopisa AS navodi *Kapverdsko Otočje* i *Zelenortska Republika*. Pod pojmom *Kapverdsko Otočje* nismo sigurni misli li se na federativnu jedinicu kao državu ili skupinu otoka, iako su oba člana imena zapisana velikim početnim slovom.

U istraživanje smo uvrstili trinaest država i unutar određenog korpusa istražili koja se zemljopisna imena upotrebljavaju za pojedinu državu. Možemo zaključiti kako se samo pet država nalazi u svim pravopisima, one su: *Azerbajdžan*, *Mađarska*, *Obala Bjelokosti*, *Papua Nova Gvineja* i *Velika Britanija*, dok samo ime *Papua Nova Gvineja* u istom obliku navode svi pravopisi. Suprotno tome, u odabranim službenim popisima, na mrežnoj enciklopediji i unutar odabranog atlasa sve navedene države, osim *Ferojskih (Ovčjih) Otoka* u popisu SIS, imaju propisane oblike²¹.

U BFM pravopisu za dvije su države navedene dvostrukosti: *Brunej/Brunej Darussalam* i *Mađarska/Madžarska*. Države *Mijanmar* i *Zelenortska Republika* nisu nabrojane u spomenutom pravopisu. Pravopis AS izostavlja najviše izabranih država, što je neočekivano s obzirom na to kako sadrži odvojeni *Rječnik vlastitih imena*. Države koje nisu nabrojane unutar pravopisa i rječnika su: *Bahrejn*, *Bjelorusija*, *Brunej*, *Mauritanija*, *Mijanmar*, *Ferojski Otoci*, *Sveti Toma i Princip*. Unutar pravopisa nema dvostrukosti u imenovanju odabranih država. Suprotno pravopisu AS, unutar *Popisa država svijeta i njihovih glavnih gradova* u pravopisu

²¹ Unutar popisa SIS ova država nije navedena.

BMM nabrojane su sve odabrane države. No, pravopis BMM bilježi najviše dvostrukih i višestrukih rješenja imenovanja: *Færøerne* ili *Føroyar* ili *Farerski Otoci* ili *Ovčji Otoci*, *Sveti Toma i Princip* ili *San Tome i Prinsipe*, *Zelenortska Republika* ili *Kapverdski Otoci*. IHJJ bilježi dvostrukosti u imenima *Brunej/Brunej Darusalama* i *Mađarska/Madžarska*, a u pravopisu nije navedena država *Ferojski Otoci*.

Prema rezultatima istraživanja najviše sporna zemljopisna imena država su *Brunej*, *Ferojski Otoci*, *Sveti Toma i Princip*, *Velika Britanija* i *Zelenortska Republika*. U navedenim imenima država pronalazimo najviše različitih oblika. Pravopis BFM za državu *Brunej* navodi ime *Brunej Darussalam*. Kako je službeno ime te države *Brunei Darussalam*²², a u hrvatskom jeziku prihvaćen oblik *Brunej* (što se očituje i kroz službene popise), nismo sigurni zašto navodi i drugi član imena kada savjetuju pisanje oblika imena koji je već prilagođen hrvatskom jeziku. Kod imenovanja *Ferojskih Otoka* iščitava se najviše propisanih oblika u pravopisu BMM. Iako se unutar pravopisa savjetuje prilagođavanje hrvatskom jeziku, navedena su čak četiri imena države, dok je samo jedan potpuno prilagođen: *Færøerne* ili *Føroyar* ili *Farerski Otoci* ili *Ovčji Otoci*.

²² <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9822>

Unutar tablice 2 navedeni su primjeri neujednačenog pisanja toponima u različitim atlasima. Odabrani su sljedeći atlas: *Atlas svijeta* u izdanju Jutarnjeg lista (JL), *Školski atlas* u izdanju Alfe (ALF), *Atlas svijeta za školu i dom* u izdanju Mozaik knjige (MK), *Zemljopisni atlas za osnovnu školu* u izdanju Školske knjige (ŠK) i *Geografski atlas za gimnazije i strukovne škole* u izdanju Hrvatske školske kartografije (HŠK). Navedene atlase odobrilo je Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, kao obavezne ili neobavezne priručnike u osnovnim i srednjim školama. Usporedit ćemo i analizirati zabilježena zemljopisna imena s imenima koje propisuju odabrani pravopisi (BFM, BMM, IHJJ, AS).

Tabilica 2. Primjeri pisanja odabranih zemljopisnih imena u atlasima i pravopisima

Toponimi	Atlasi	Pravopisi
<i>Kairo (Al Qāhirah)</i> <i>Kairo</i> <i>Al Qahirah (Kairo)</i> <i>Kairo (Al Qahira)</i>	ALF JL MK ŠK, HŠK	BFM, BMM, IHJJ, AS
<i>Kijev (Kyiv)</i> <i>Kijev</i> <i>Kijev (Kyiv)</i> <i>Kyiv</i> <i>Kyiv (Kijev)</i> <i>Kijev i Kijiv</i>	ALF JL ŠK HŠK MK	BFM, BMM IHJJ
<i>Peking (Beijing)</i> <i>Beijing (Peking)</i>	ALF, ŠK JL, MK, HŠK	BFM, IHJJ
<i>Singapur (Singapore)</i> <i>Singapore</i> <i>Singapore (Singapur)</i> <i>Singapur</i>	ALF JL, HŠK ŠK, MK	BFM BMM, IHJJ
<i>Ganges</i> <i>Ganga</i>	ALF, JL, MK, ŠK, HŠK	IHJJ BFM
<i>Kalkuta (Calcuta)</i> <i>Calcutta</i> <i>Calcutta (Kalikata)</i> <i>Kalkuta (Calcutta)</i>	ALF JL MK ŠK	IHJJ

<i>Kolkata</i>	HŠK	
<i>Kalikata</i>		BFM
<i>Delli (Delhi)</i>	ALF	
<i>Delhi</i>	JL	IHJJ
<i>Delhi (Dilli)</i>	MK, ŠK	
<i>Dilli (Delhi)</i>	HŠK	
<i>Dilli</i>		BFM
<i>Belo Horizonte</i>	ALF, JL, MK, ŠK, HŠK	BFM, IHJJ

Iz tablice 2 možemo zaključiti kako se od osam odabranih toponima samo dva primjera bilježe jednako unutar svih atlasa: *Belo Horizonte* i *Ganges*. Pravopis BFM bilježi i oblik *Gange*, dok u primjeru *Belo Horizonte* nema dvojbi u zapisivanju, što je sukladno propisanom pravilu o pisanju stranih zemljopisnih u izvornom obliku imena ako su iz jezika koji se služi latinicom.

Možemo uočiti kako je unutar atlasa većina zemljopisnih imena pisana dvojno, ali su samo atlas MK, ALF i ŠK dosljedni u bilježenju oba oblika, dok se u ostalima za pojedine toponime bilježi izvorni naziv i hrvatski, a nekada samo i jedan: *Al Qahirah (Kairo)* i *Kijevo (MK)*, *Dilli (Delhi)* i *Kyiv (HŠK)*, *Beijing (Peking)* i *Kijev (JL)*. Atlas MK dosljedno bilježi endonimske oblike na prvom mjestu, dok u zagradama ispod endonima bilježi egzonime: *Al Qahirah (Kairo)*, *Kyiv (Kijev)*, *Beijing (Peking)*, *Singapore (Singapur)*, *Calcutta (Kalikata)*, *Delhi (Dilli)*. Takav način bilježenja po pravilu je koje propisuje pravopis BFM: „na zemljovidima sva se strana vlastita imena pišu izvorno. Iznimno se na zemljovidima mogu prilagođena zemljopisna imena napisati i u hrvatskom prilagođenom obliku (najbolje u zagradama), ali svakako treba navesti i izvorni način pisanja.“ (Babić, Finka, Moguš 1995.: 58).

Nadalje, u pisanju egzonimskih oblika u atlasima postoje karte na kojima su toponimi ispisani samo u egzonimskom obliku (npr. neki školski atlas) i karte na kojima su samo endonimi. Ipak, najčešći su karte one u kojima je većinska zastupljenost endonima, a egzonimski se oblici pojavljuju samo kod najpoznatijih toponima za strane zemljopisna imena i to u zagradama ispod službenog endonima (Gostl 1985.: 82). Pogledamo li primjer imena *Kijev*, ime koje pravopis IHJJ bilježi kao egzonim (Jozić i dr., 2013.: 72), prednost se daje prihvaćenom egzonimu, a samo se u atlasu HŠK na prvo mjesto stavlja oblik *Kyiv*. No, kao problem u tretiranju egzonima Kovačić navodi: „mnoga mjesta gube svoje egzonimne oblike,

odnosno nazive kojima su ih zvali susjedni narodi, i poprimaju međunarodne, koji se obično podudaraju s endonimima ili su im bliski, kao u primjeru *Peking – Beijing*.“ (Kovačić 2017.: 6). Unutar pravopisa BFM i IHJJ zabilježena su oba oblika, ali je na prvo mjesto stavljen egzonim: *Peking (Beijing)*.

Razilaženja pravopisa i atlasa u imenovanju toponima vidljiva su iz primjera: *Kijiv, Singapur, Ganga, Kalikata, Dilli* koje navodi pravopis BFM, ali savjetuju i izvorni način pisanja (u međunarodnom dopisivanju, diplomaciji i na zemljovidima), koji se u nekim atlasima poštuje. Pravopis IHJJ izvorno bilježi odabrane toponime: *Ganges, Calcutta, Delhi, Belo Horizonte* kako navode i pravilima: „imena gradova iz jezika koji se služe latinicom (osim egzonima i onih imena koja se zapisuju prema izgovoru u hrvatskome): *Belo Horizonte, Bonn, Edinburgh, Guatemala, Luxembourg, Lyon, Monaco, New York, Ottawa, Singapore, Tallinn, Vilnius*“ (Jozić i dr., 2013.: 70).

Pravopis IHJJ jedini bilježi ime *Kijev* i *Kijiv*, a objašnjavaju da su osobna i ostala imena iz ukrajinskoga u hrvatski često ušla prema ruskome izgovoru. Sukladno tome „njihovo je pisanje prema transfonemizacijskim pravilima koja vrijede za prenošenje ukrajinske ćirilice na hrvatsku latinicu: *Čornobilj, Kijiv, Ljviv, Dnjipro, Dnjiproperovsk, Harkiv, Sergij Bubka, Andrij Ševčenko*, a za nova imena mjesta i osobna imena preporučuje se transfonemizacija iz ukrajinskoga jezika.“ (Jozić i dr., 2013.: 71).

Toponimi *Kijev* i *Kalkuta* primjeri su s najviše različitih odlika imenovanja. Kod pisanja toponima Crljenko Klemenčić ističu: „zasigurno je najzamršenija situacija kod pisanja toponima, osobito onih iz nelatiničnih pisama, ponajprije zato što su to najzastupljenija geografska imena, pa se greške mogu češće pojaviti.“ (Crljenko, Klemenčić 2011.: 109). U pravopisu IHJJ bilježi se izvorno pisanje stranog imena: *Calcutta*, dok su u atlasima donesena raznolika rješenja: *Kalkuta (Calcuta), Calcutta (Kalikata), Kalkuta (Calcutta), Kolkata*.

Također, Pravopis IHJJ slijedi izvorno pisanje toponima što se vidi u primjerima: *Ganges, Calcutta, Delhi* i *Belo Horizonte*. Pravopis AS bilježi samo jedno ime (*Kairo*) od toponima u tablici. Dok u pravopisu BMM pronalazimo tri toponima: *Kairo, Singapur* i *Kijev*. Prvopis BFM bilježi sve navedene toponime, a u pravopisu IHJJ izostavljen je samo *Belo Horizonte* od odabranih toponima. Pravopisi IHJJ i BFM prave razlike u oblicima *Singapur (Republika Singapur)* i *Singapore* (glavni grad Republike Singapur) (Jozić i dr., 2013.: 404). Pravopis BMM bilježi *Republika Singapur* (država) i *Singapore* (glavni grad Republike

Singapur) (Badurina, Marković, Mićanović 2008.: 639). Ako koristimo skraćeni oblik imena države (*Singapur*), kako navodi BMM pravopis, ne pravimo razliku u imenu države i grada.

6. Zaključak

U ovome radu dali smo uvid u pravopisna pravila o pisanju zemljopisnih imena iz suvremenih pravopisnih priručnika. Analizirani su sljedeći pravopisi: *Hrvatski pravopis* autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša iz 1995. godine, *Pravopis hrvatskoga jezika* autora Vladimira Anića i Josipa Silića iz 2001. godine, *Hrvatski pravopis* autora Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića iz 2008. godine te *Hrvatski pravopis* skupine autora, urednika Željka Jozića, iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2011. godine. Nakon proučenih pravila o pisanju malog i velikog početnog slova u višečlanim zemljopisnim imenima i usporedbom uporabe odabranih primjera na mrežnim portalima uočili smo nepoštivanje pravopisnih pravila i nedosljedno bilježenje toponima i parafraziranih imena naseljenih mjesta.

Hrvatski pravopis autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša za strana imena koja se koriste nelatiničnim pismom savjetuju preuzimanje službenih latiniziranih likova koje određeni jezik propisuje, bez prilagodbe hrvatskom jeziku. *Pravopis hrvatskoga jezika*, Vladimira Anića i Josipa Silića savjetuje upotrebu transliteriranih imena, dok *Hrvatski pravopis* Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića propisuje pisanje u transliteriranome ili transkribiranome obliku. No, *Hrvatski pravopis* skupine autora, dopušta zapisivanje prema hrvatskom izgovoru i transliterirane oblike imena. Vidljiva je neusklađenost u propisivanju pravila o pisanju stranih zemljopisnih imena iz jezika koji se ne služi latinicom.

Unutar određenog korpusa analizirali smo imenovanje trinaest odabranih država. Analizirani službeni popisi, atlas i mrežna enciklopedija bilježe sve nabrojane države, dok pravopisi, čak i unutar rječnika vlastitih imena, u *Pravopisu hrvatskog jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića, ne bilježe više od pola odabranih država, a samo je jedna država zapisana isto u svim pravopisima. Također, u službenim popisima zabilježeni su oblici imena koja se ne bilježe ni u jednom od pravopisa. *Hrvatski pravopis* autora Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića propisuje čak četiri oblika imena za jednu državu (*Færøerne*, *Føroyar*, *Farerski Otoci* ili *Ovčji Otoci*), dok *Hrvatski pravopis* skupine autora dopušta dvostrukosti u pisanju stranih zemljopisnih imena koja su iz jezika koji se ne služe latinicom. Pravopisni priručnici propisivanjem dvostrukosti i višestrukosti u imenovanju ostavljaju previše slobode u odabiru čime se stvara neujednačenost, ali i nesigurnost u pravilnoj upotrebi. U zabilježenim imenima država unutar pravopisa javlja se neujednačenost u zapisivanju, kraćenje pojedinih imena, uz neusklađenost koje dijelove imena prevesti i prilagoditi hrvatskom jeziku. Također,

neujednačenost je najčešće posljedica različite transkripcije ili transliteracije iz raznih jezika, kako pravopisi ne propisuju točna i ujednačena pravila o transkripciji i transliteraciji.

Možemo zaključiti kako uz različite oblike zemljopisnih imena pravopisi ne bilježe dovoljan broj toponima. Istraživanje je pokazalo kako je zabilježen samo jedan od odabranih toponima u rječniku vlastitih imena unutar *Pravopisa hrvatskog jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića, kao i to da se samo u nekim atlasima poštuju pravila o bilježenju izvornog pisanja toponima s prilagođenim hrvatskim imenom na drugom mjestu.

Navedeni primjeri neujednačenosti i propisivanje dvostrukih rješenja u pravopisnim priručnicima stvaraju nesigurnosti i različita bilježenja zemljopisnih imena. Potrebno je utvrditi točna pravopisna pravila o preuzimanju stranih zemljopisnih imena iz jezika koji se ne služi latinicom.

7. Literatura

1. Anić, Vladimir; Silić, Josip. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Novi Liber. Zagreb. 2001.
2. Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. 2007. *Rječnik stranih riječi*. Novi Liber. Zagreb. 2007.
3. Babić, Stjepan; Finka, Božidar; Moguš, Milan. *Hrvatski pravopis*. Školska knjiga. Zagreb. 1995.
4. Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir. *Hrvatski pravopis*. Matica hrvatska. Zagreb. 2008.
5. Bašić, Nataša. 2010. *Hrvatski pravopis Stjepana Babića i Milana Moguša*. Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika. Vol. 57 No. 4, 2010. 142-144. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=197596
6. Brozović Rončević, Dunja. 2010. *Toponomastičko nazivlje između imenoslovlja i geografije*. Folia onomastica Croatica, No. 19, 2010. 37-46. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=118721
7. Brozović, Dalibor. 1995. *O hrvatskim imenima država*. Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika. Vol. 42 No. 5, 1995. 147-152.
8. Crljenko, Ivana. 2008. *O pisanju geografskih imena: Neke nedoumice u hrvatskim leksikografskim i kartografskim djelima*. Studia lexicographica. No 1(2). 77-104. <https://hrcak.srce.hr/file/163205>
9. Crljenko, Ivana. 2013. *Obrada toponima u hrvatskim leksikografskim izdanjima*. Studia lexicographica. No. 2(13), STR. 57-88. <https://hrcak.srce.hr/file/197628>
10. Crljenko, Ivana. 2017. *Metoda klasifikacije u istraživanjima egzonima*. Hrvatski geografski glasnik. Vol. 79 No. 1. 2017. 81-106. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=268510
11. Crljenko, Ivana; Klemenčić, Mladen. 2011. *Geografska imena u leksikografskim izdanjima*. GEOGRAFSKA IMENA: zbornik radova s Prvoga nacionalnog znanstvenog savjetovanja o geografskim imenima. Sveučilište u Zadru i Hrvatsko geografsko društvo. 2011. 105-110.
12. Čilaš Šimpraga, Ankica; Crljenko Ivana. 2017. *Prilog standardizaciji imena stranih zemljopsinih objekata u hrvatskome jeziku*. Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 43/1 (2017.), str. 31–53. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=271251

13. Faričić, Josip. 2003. *Je li Hrvatskoj potrebno povjerenstvo za geografska imena*. Geografija.hr offline. Hrvatsko geografsko društvo. 2003-2005. str. 5-8. https://issuu.com/h.g.d./docs/geografija.hr_offline_1
14. Gluhak, Alemko. 1984. *Mauretaniya i Mauritanija*. Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Vol. 32 No. 1, 1984. 31-32. <https://hrcak.srce.hr/204849>
15. Gostl, Igor. 1985. *EGZONIMI: Prilog teoretskom pristupu*. Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Vol. 32 No. 3, 1984. str. 78-88. <https://hrcak.srce.hr/204870>
16. Jelić, Tomislav. 1998. *Gradišćanski Hrvati u kotaru Güssing*. Geoadria, Vol. 3 No. 1, 1998. str. 65-79. <https://hrcak.srce.hr/9743>
17. Jozić, Željko i dr. 2011. *Hrvatski pravopis*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 2011
18. Jurić, Ante. 2011. *Nekoliko onomastičkih opažanja o pisanju geografskih imena u RH*. GEOGRAFSKA IMENA: zbornik radova s Prvoga nacionalnog znanstvenog savjetovanja o geografskim imenima. Sveučilište u Zadru i Hrvatsko geografsko društvo. 2011. 11-16.
19. Kovačić, Marko. 2017. *Približna prilagodba egzonima u hrvatskom jeziku*. Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika. Vol. 64 No. 2. 2017. 1-8.
20. Lončarić, Mijo. 1994. *Hrvatska imena država*. Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnoga jezika. Vol. 42 No. 1. 1994. str. 1-32.
21. Matasović, Ranko i dr. 2003. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Novi Liber. Zagreb. 2003.
22. Skračić, Vladimir. 2011. *Što je ispravno u toponomastici*. GEOGRAFSKA IMENA: zbornik radova s Prvoga nacionalnog znanstvenog savjetovanja o geografskim imenima. Sveučilište u Zadru i Hrvatsko geografsko društvo. 2011. 5-9.
23. Šimunović, Petar. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Golden marketing; Tehnička knjiga. Zagreb.
24. Vuković, Siniša. 2007. *ONOMASTIČKA TERMINOLOGIJA: inventar termina i stratifikacija onomastike kao prilog teoriji imenoslovlja u cjelini*. Čakavska rič : Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi, Vol. 35 No. 1, 2007. 139-184. <https://hrcak.srce.hr/38336>

8. Izvori i kratice

SIS - *Službena skraćena i puna imena država na hrvatskom i engleskom jeziku.*
http://da.mvep.hr/files/file/pdf/121022_imena_drzava.pdf (pristupljeno 26. 8. 2019.)

UOU - *Upute o upotrebi slovnih kratica i brojčanih oznaka za zemlje i novčane jedinice u platnom prometu s inozemstvom.* <http://zakon.poslovna.hr/public/uputa-o-upotrebi-slovnih-kratica-i-brojcanih-oznaka-za-drzave-i-zemlje-i-novcane-jedinice-u-platnom-prometu-s-inozemstvom/423590/zakoni.aspx> (pristupljeno 25. 8. 2019.)

HNB - *Abecedni popis država i zemalja i njihovih oznaka.*
<https://www.hnb.hr/documents/20182/528215/h-prilog1-popis-drzava-zemalja-njihovih-oznaka.pdf/28bc5b31-6012-4138-8c66-79cdf6518811> (pristupljeno 26. 8. 2019.)

HE - *Hrvatska mrežna enciklopeda Leksikografskog zavoda Miroslava Krležu*
<http://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno 26. 8. 2019.)

Atlasi:

JL - Šehić, Denis. *Atlas svijeta*, Jutarnji list, Zagreb, 2005.

ALF - Jelić, Tomislav. *Školski atlas*, Alfa, Zagreb, 2007.

MK - Uskoković, Davor. *Atlas svijeta za školu i dom*, Mozak knjiga, Zagreb, 2001.

ŠK - Palička, Bakarić, Snježana. *Zemljopisni atlas za osnovnu školu*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

HŠK - Haiman, Snježana. *Geografski atlas za gimnazije i strukovne škole*, Hrvatska školska kartografija, Školska knjiga, Zagreb, 2007.